

de Zelfzwichter

2018 / 3

De ervaren molenaar
Molenaar in het Verenigd Koninkrijk
De molenaarsopleiding in Duitsland

de Zelfzwichter

Jaargang 22, nummer 3

december 2018

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter verschijnt in 2018 in de maanden mei/juni, september en december. Donateurs van de Stichting Het Groninger Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 20 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

www.erfgoedpartners.nl

Rekeningnummer: NL32 TRIO 0784 8534 28

REDACTIE

Gitta op den Akker, Jan Kugel,

Tjerd van Riemsdijk, Bert Steenhuizen,

Margreet Versteeg

eindredacteur

Thea Pol

pol@erfgoedpartners.nl

Aan dit nummer werkten mee:

Mascha Aalbers, Herman Bink, Jonathan Cook,

Johan van Dijk, Ids van der Honing

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Vormgevingsconcept Dineke Buist

Opmaak Bert Holtkamp

Drukwerk Drukkerij Tienkamp

Sluitingsdatum 5 april 2019

kopij 2019/1 (papier versie)

OMSLAG-thema 2018: De molenaar

Foto omslag: Cor Kosmeier in 'zijn' molen De Korenschoof in Noordlaren

Foto: Jelte Oosterhuis

Achtergrond: korenmolen Windlust Overschild

AutoCAD-tekening: Reint Verkerk van Wieringa molenbouw-advies

Voorpagina's 2018

De molenaar

- 3 Cor Kosmeier, praktische molenaar met oog voor veiligheid
- 6 Molenaars Johann en Rolf Glazenburg en de opleiding tot vrijwillig molenaar in Duitsland
- 8 Het traditionele molenaars-en molenbouw-bedrijf in het Verenigd Koninkrijk in de 21e eeuw
- 13 Ander molennieuws
- 15 Molenonderhoud
- 18 Museale molenvondst
- 22 Groninger molenwereld

Het Groninger Molenarchief is gevestigd in het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

(geopend maandag t/m woensdag)

molenarchief@groningermolenhuis.nl

POLDERMOLEN WESTERHORNER TE GRIJPSKERK
MARTIJN SCHOLTENS

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch openen en sluiten afhankelijk van de wisselende windkracht. Eén van de verbeteringen ten opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

Cor Kosmeier, praktische molenaar met oog voor veiligheid

Veiligheid is voor zowel de molenaar als de bezoeker van een molen van het allerhoogste belang. Vrijwillig molenaar Cor Kosmeier van korenmolen De Korenschoof in Noordlaren heeft op projectmatige wijze gewerkt met het thema veiligheid en molens en liet zich graag interviewen over zijn molenaarschap en het aspect van de veiligheid.

De Korenschoof

Het interview vindt plaats in de prachtige korenmolen van Noordlaren. Samen met de kerktoren bepaalt de molen het beeld van dit pittoresk gelegen dorpje dat nog net in de provincie Groningen ligt, maar qua omgeving zeer Drents aandoet. De geschiedenis van de molen gaat terug naar 1849 toen de molen als pel- en roggemolen is gebouwd. In de loop van de tijd is de molen voor meerdere doeleinden gebruikt. Bijzonder is de functie als runmolen: een molen waarin eikenschors vermalen wordt ten bate van de leerlooierij. De schuren naast de molen werden dan ook oorspronkelijk gebruikt voor de opslag van eikenschors. Later veranderde de functie naar korenmolen en rond 1930 werden ook de pelstenen uit de molen verwijderd. Tussen 1888 en 1940 was de familie Hoenderken eigenaar van de molen en nog jaren daarna huurde deze familie de molen van de gemeente Haren, die de molen had overgekocht. Nog steeds woont de familie Hoenderken naast de molen en wordt tussen de stenen van De Korenschoof veevoer gemalen voor de koeien van het boerenbedrijf van de voormalige eigenaar.

Molenaar Kosmeier

Als je op woensdagmiddag in Noordlaren bent, dan is de kans zeer groot dat Cor Kosmeier de molen laat

draaien en indien mogelijk ook graan aan het malen is. Molenmaker Krabbendam is net langs geweest voor het opmeten van de nieuwe zeiklampen, het gevlucht is net voorzien van een nieuw hekwerk. Collega-molenaar Tjerd van Riemsdijk brengt koffie en keert daarna huiswaarts waarna Kosmeier begint te vertellen over zijn molenaarscarrière. "Ik ben in 1944 in de stad Groningen geboren en daar ook opgegroeid. Na de zeevaartschool en elf jaar op de vaart ben ik via enige omwegen aan het werk gegaan als werktuigkundige bij Kappa in Hoogezand." Met zijn gezin woonde Kosmeier in Schildwolde en naast een huis met een grote tuin miste er toch iets op het gebied van de besteding van zijn vrije tijd. Zo kwam hij zo'n 30 jaar geleden bij molenaar Slagman op de molen van de Groote Polder in Slochteren terecht. "Ze konden wel een extra molenaar gebruiken en zo ben ik op die molen aan de slag gegaan." Kosmeier werkte aanvankelijk op de molen zonder de opleiding van het Gilde van Vrijwillige Molenaars te hebben gevolgd. Toch begon hij al vrij snel aan de opleiding tot vrijwillig molenaar bij Bernard Dijk op de molen in Vierhuizen en hij behaalde 25 jaar geleden zijn getuigschrift vrijwillig molenaar. In 1998 vertrok hij naar De Korenschoof om vrijwillig molenaar Thijs de Jong op te volgen en hij is hier tot op de dag van vandaag actief gebleven. Tussendoor heeft hij echter ook nog zeer veel andere werkzaamheden op molengebied vervuld. Zo was hij penningmeester van het provinciale afdelingsbestuur van het Gilde en heeft hij jarenlang met onder andere Piet van Tongeren geklust op de Widde Meuln in Ten Boer, voordat de Stichting Widde Meuln de molen verder heeft gecompleteerd. Kosmeier was overigens al

eerder actief in Ten Boer: hij hielp mee met de herbouw van de Bovenrijge.

Veiligheid

Een belangrijk aspect uit de molencarrière van Cor Kosmeier is veiligheid. Toen hij nog maar kort op De Korenschoof actief was ervoer hij aan den lijve hoe gevaarlijk een molen kan zijn. "De molen verkeerde in een matige staat van onderhoud en vooral de stelling was met nat weer erg gevaarlijk en glad. Het oude stellinghek was laag en tussen de bovenkant van het hek en de stelling was maar één tussenschroot." Kosmeier gleed een keer uit en het scheelde niet veel of hij was door het te grote gat in het stellinghek naar beneden gegleden... Dat moest anders en bij de grote restauratie van de molen in 2004 en 2005 is ook het stellinghek zo aangepast dat niemand meer tussen de schroten door kan vallen. Het was ongeveer in dezelfde tijd dat vanuit Het Groninger Molenhuis in samenwerking met wijlen Leen Duijm en Douwe van der Zee gezocht werd naar een manier om de veiligheid op molens in kaart te brengen en te verbeteren. Dit ook mede in het kader van de Arbowet. Het resultaat was dat Duijm en Kosmeier samen vrijwel alle molens in Groningen hebben geïnventariseerd en uiteindelijk hebben voorzien van een veiligheidscertificaat. Maar daar bleef het niet bij: ook de nodige molens in Friesland en Drenthe werden door het duo aan een

inspectie onderworpen. En dat gold ook voor de molens van het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem en die van de Zaanse Schans. "Op de Zaanse Schans zijn we op zondag gaan inspecteren, zodat onder andere verfmolen De Kat die dag voor publiek gesloten kon blijven." Vaak werden de aanbevelingen van de heren overgenomen en werd de veiligheidssituatie op molens verbeterd. Maar weerstand was er ook onder het mom van "dat is altijd al zo geweest". Het meest sprekende voorbeeld is van de inmiddels overleden oud-molenaar Spoelman van de Hollands Welvaart in Mensingeweer. De trappen in de onderbouw van de molen stonden in elkaars verlengde en dat kon bij uitglijden gevaarlijke situaties opleveren. Volgens Spoelman was er nooit iets gebeurd, behalve dan dat zijn broer eens beide benen had gebroken na een val van deze trappen... De aanbeveling om een van de trappen te verplaatsen werd dan ook uiteindelijk overgenomen. Bij verreweg de meeste molens zijn de trapgaten nu voorzien van veiligheidshokjes, trapleuningen en zijn standaard netten aanwezig om het gevlucht van de molen af te schermen tijdens het draaien.

Veiligheid tijdens de opleiding

De vraag of er veel veranderd is op het gebied van de veiligheid, vindt Cor Kosmeier moeilijk om te beantwoorden. "De digitalisering doet het misschien wel

goed” meent de molenaar. Ook is het zo dat de veiligheid een wezenlijk onderdeel van de opleiding tot vrijwillig molenaar is geworden. Uit zijn eigen opleiding heeft Kosmeier ook nog een mooie anekdote waar het de veiligheid betreft. Niet alleen in Vierhuizen was Dijk met zijn leerlingen actief, maar ook op onder andere de molens in Eenrum en Zuurdijk. Toen in Eenrum een keer nieuwe zeilen moesten worden voorgedragen, zat Kosmeier met een medeleerling in de kap. Dijk had z’n leerlingen altijd op het hart gedrukt om een zeil nooit met een touw aan zichzelf vast te maken bij het voorhangen. Toch had Dijk dat in dit geval zelf wel gedaan en werd hij door een windvlaag bijna weggeblazen met zeil en al... Toen de leerlingen daarover een opmerking maakten kregen ze natuurlijk enig gemor van de instructeur te horen. Een ongeluk blijft altijd in een klein hoekje zitten! Op het gebied van veiligheid is voor wat betreft De Korenschoof ook op een andere manier een bijzondere installatie aanwezig. De molen heeft namelijk een sprinklerinstallatie die grotendeels met stikstof werkt. Een heuse machinekamer beneden in de molen houdt het systeem permanent onder druk. Bij brand kan de molen zichzelf zo’n 20 minuten in een stikstofnevel hullen en daarna kan de brandweer via een kraan aan de buitenkant van de molen nog meer stikstof in de molen pompen. Laten we hopen dat het zover nooit hoeft te komen en dat molenaar Cor Kosmeier nog vele jaren op een veilige manier met zijn molen mag werken.

Molenaars Johann en Rolf Glazenburg en de opleiding tot vrijwillig molenaar in Duitsland

In aansluiting op het artikel 'De Duitse Molenaar' in de Zelfzwichter 2018.2 ontmoet ik vader Johann Glazenburg (1953) en zoon Rolf (1977). Ze zijn beiden vrijwillig molenaar. Johann op de molen in het Duitse Ditzum en Rolf daarnaast ook nog op De Helper aan het Paterswoldse meer in Haren, waar ik met ze in gesprek ben.*

Johann woont in Drieborg aan de grens met Duitsland. Rolf in de stad Groningen. Een aantal jaren geleden zijn ze beide molenaar geworden. Johann in Duitsland waar hij ook nog familie heeft wonen, zoon Rolf in Duitsland en Nederland.

Hoe zijn ze in het molenaarsvak terecht gekomen?

Rolf vertelt: "Ik was aan het bladeren in het Semesterheft van de Volkshochschule für die Stadt und Landkreis Leer. Daarin werden diverse cursussen op velerlei gebied aangeboden, waaronder ook één voor vrijwillig molenaar. Ik ben geïnteresseerd in techniek, het weer en geschiedenis. Dus die cursus sprak me wel aan." Na overleg met vader Johann besluiten ze samen in 2004 deze molenaarsopleiding te gaan volgen. Dat doen ze op de stellingmolen in Logabirum*, een stadsdeel van Leer. Deze molen bezit een maalgang, pelgang en een houtzagerij. Tijdens de cursus komen ze in contact met de vrijwillig molenaar uit Ditzum, een plaatsje even over de grens aan de monding van de Eems. Deze nodigt hen beiden uit samen met hem op de stellingmolen daar te gaan draaien. Na overleg met het bestuur van de Ditzumer Mühlenverein kunnen ze er meteen aan de slag. En zo vormen ze nog steeds het

Müllertrio van Ditzum. In 2011 komt daar voor Rolf De Helper in Haren bij, waar hij sinds 2015 ook instructeur is bij de opleiding tot vrijwillig molenaar.

Situatie in Duitsland

Door aan beide zijden van de grens het molenaarsvak uit te oefenen ontdekken ze de verschillen tussen hoe molenzaken hier en daar georganiseerd zijn. Ondenkbaar in Nederland, maar in Duitsland hoeft je als molenaar niet gediplomeerd te zijn om op een molen te mogen werken. Alleen de deelstaat Nedersaksen beschikt over een opleiding tot vrijwillig molenaar. In de rest van de Bondsrepubliek Duitsland bestaat zo'n theorie- en praktijkopleiding (nog) niet.

Molens over de oostgrens

Door ingrijpen van de overheid in 1951, en een groeiend bewustzijn voor het behoud van dit technisch erfgoed, zijn er in de 16 deelstaten van de Bondsrepubliek Duitsland honderden molens behouden gebleven. Een groot deel hiervan wordt door water aangedreven. De windmolens staan meer in de kuststreek langs de Noord- en Oostzee. In Ost-Friesland bijvoorbeeld had bijna elk dorp ooit wel molen. Daar waren er rond 1900 nog 174 van over, nu nog bijna de helft. De meeste hebben een andere functie gekregen.

Bildung und Fortbildung

Intussen wordt er over de grens sinds de beroepsopleiding is vervallen, in de deelstaat Nedersaksen, inclusief Bremen, al zo'n 20 jaar een opleiding aangeboden tot Freiwilliger Müller. De Nederlandse opleiding tot

vrijwillig molenaar diende destijds bij de opzet als voorbeeld. Johann: "In Nederland is de opleiding meer individueel gericht, in Nedersaksen is dit groepsgebonden. De opleiding daar heeft een vast start- en eindpunt en wordt gegeven in groepen van rond de 10 tot 15 cursisten. Ze volgen theorielessen en praktijklessen. De nadruk valt daarbij op praktische zaken: uiteraard bekwaam omgaan met de molen, maar ook kennis van en het malen van graan, inclusief het onderhouden van de maalgang en het billen van de stenen."

'Mühlen ohne Grenzen' (project)

In 2012 nam Johann het initiatief voor dit grensoverschrijdend project. Doel was het tot stand brengen en verdiepen van de contacten tussen de vrijwillige molenaars en de organisaties aan beide zijden van de grens.

Johann: "Hieruit zijn inmiddels al enkele 'producten' ontstaan, zoals de tweetalige map met onderhoudsadviezen voor molens, een eveneens tweetalige CD met animaties voor de opbouw en inrichting van molens alsmede een digitale brochure inzake veiligheid op molens."

Van groot belang is geweest dat in 2017* het ambacht van molenaar door UNESCO is opgenomen op de Internationale Werelderfgoedlijst Immaterieel Erfgoed. Dat is mede van invloed geweest op het besluit van het Nederlands Gilde van Vrijwillige Molenaars de theorie van de molenaarsopleiding ook in andere talen te willen vertalen. Zo ook in het Duits.

Wellicht is dit het startpunt voor de DGM (Deutsche Gesellschaft für Mühlenkunde und Mühlenerhaltung)

om het initiatief te nemen tot opzetten van een opleiding tot vrijwillig molenaar voor geheel Duitsland.

Leitfaden

Met als basis de 'Brochure Veiligheid Molens' van de Monumentenwacht hebben Johann en Erich Böhm (beide bestuurslid van de Mühlenvereinigung Niedersachsen-Bremen) de '*Leitfaden für das sichere Betreiben von Windmühlen*' samengesteld. Deze Leitfaden is voor iedereen digitaal en gratis beschikbaar en geeft een groot scala aan veiligheidsadviezen voor de vrijwillige molenaars.

Zo zijn we getuige van een toekomstgerichte samenwerking tussen de Nederlandse en Duitse molenorganisaties, mede door de inzet van Johann Glazenburg. Het doel daarbij is een steeds verdere toenadering tussen beide organisaties en zo mogelijk de wederzijdse erkenning van de opleidingen tot vrijwillig molenaar aan beide zijden van de grens.

- * Logabirum, in de Duitse deelstaat Nedersaksen, sinds 1972 onderdeel van de stad Leer in Ost-Friesland
- * Drieborg (Oldambt) aan de grens met Duitsland
- * De Helper Haren - 1863 - molenbouwer P. Medendorp Zuidlaren
- * zie ook artikel De Duitse molenaar de Zelfzwichter 2018.2 blz. 13 e.v.
- * op 5 december 2017 in Seoel - Zuid-Korea

Het traditionele molenaars- en molenbouwbedrijf in het Verenigd Koninkrijk in de 21e eeuw

In het eerste nummer van de Zelfzwichter van dit jaar werd de Vlaamse molenaar voorgesteld en in het tweede de Duitse. Wij besluiten deze serie met een beeld van molenaars in het Verenigd Koninkrijk.

In dit artikel geef ik een kort overzicht van de traditionele wind- en watermolens in het Verenigd Koninkrijk. Ik vertel iets over de organisaties die onze molens beschermen en promoten, de financiële situatie van molens in het Verenigd Koninkrijk, enkele recente restauratieprojecten, de markt voor op de molen gemalen meel en de noodzaak om opleidingsprogramma's voor molenaars en molenbouwers op te zetten.

Ik ben Jonathan Cook, eigenaar en molenaar van Fosters Mill in Swaffham Prior, vlakbij Cambridge, een commerciële korenmolenaar die verschillende organische meelsoorten produceert (zie www.priorsflour.co.uk). Ik ben ook directeur van het National Millwrighting Centre CIC (het nationale molenbouwerscentrum) en ben voorzitter geweest van zowel de Mills Section van de SPAB (Society for the Protection of Ancient Buildings) (de afdeling molens van de vereniging ter bescherming van oude gebouwen) als het Traditional Cornmillers Guild (het gilde van ambachtelijke korenmolenaars) (zie verderop). Fosters Mill produceert zo'n 50 ton meel per jaar en verkoopt in het hele Verenigd Koninkrijk twaalf soorten meel en gerelateerde producten.

Overzicht van traditioneel malen in het Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk openen ruim 400 wind- en watermolens hun deuren voor het publiek; sommige doen dat dagelijks, andere alleen bij speciale gelegenheden. Het gaat hierbij vooral om korenmolens, hoewel er ook nog een klein aantal zaagmolens,

papiermolens en andere industriële molens in bedrijf is. Van de korenmolens zijn er zo'n 80 die regelmatig meel malen; daarvan draaien er ongeveer 40 op commerciële basis. De meeste molens zijn in particulier bezit of worden beheerd door een trust; slechts enkele zijn in handen van de overheid.

De belangen van onze traditionele molens worden vertegenwoordigd door twee vrijwilligersorganisaties zonder winstoogmerk, de Mills Section van de SPAB www.spab.org.uk/mills en het Traditional Cornmillers Guild www.tcmg.org.uk.

De Mills Section van de SPAB werd in 1929 opgericht, toen de SPAB een campagne begon om de laatste windmolens in Groot-Brittannië van de ondergang te redden, aangezien wind- en watermolens met alarmende snelheid uit het Britse landschap verdwenen. Dit valt voornamelijk toe te schrijven aan het feit dat veel traditionele graanverwerkingsbedrijven vanaf 1880, met de komst van de walsmolen, het beschikbaar komen van stoomkracht en veranderingen in de

landbouw en de hoeveelheid graan die in het land werd geproduceerd, hun activiteiten staakten. Sindsdien heeft de Mills Section campagne gevoerd om de molens te beschermen tegen afbraak en ze op kundige wijze te restaureren waarbij zoveel mogelijk van de oorspronkelijke elementen van de molen en de machinerie bewaard blijven. Ook zet de organisatie zich in om het Britse vak van ambachtelijk malen te promoten. Met bescheiden financiële middelen beheert de Mills Section een fonds dat kleine subsidies verstrekt om reparaties aan molens uit te voeren.

Het Traditional Cornmillers Guild vertegenwoordigt de belangen van molenaars op werkende molens en telt zo'n 35 leden die de molen regelmatig in bedrijf hebben en die hun meel met wind- of waterkracht als voornaamste bron van energie produceren. Het Guild biedt ook informatie, ondersteuning en advies aan andere molens en aan geïnteresseerden die op zoek zijn naar producenten van op de molen gemalen meel. Zie de Guild Film voor meer informatie over ambachtelijk malen in het Verenigd Koninkrijk: <https://vimeo.com/27159216>.

Historische informatie over molens is verkrijgbaar bij een derde organisatie, de Mills Archive Trust www.millsarchive.org. De Trust is in 2002 opgericht met als doel om documenten van ons molenerfgoed in stand te houden en te beschermen en om deze voor het publiek toegankelijk te maken. De Trust beheert nu meer dan drie miljoen documenten en afbeeldingen, voornamelijk van molens in het Verenigd Koninkrijk; de documenten zijn afkomstig uit ruim 50 verzamelingen van particulieren en organisaties die ze aan het archief hebben geschonken.

Financiële ondersteuning voor molens

Zoals eerder vermeld zijn de meeste molens in het Verenigd Koninkrijk particulier bezit of eigendom van trusts, en zijn slechts enkele in het bezit van de overheid. Anders dan in Nederland, waar reparatie en bescherming van molens grotendeels worden gesubsidieerd door de staat, zijn in het Verenigd Koninkrijk de meeste financiële middelen afkomstig uit private bronnen of van organisaties zoals de National Lottery (Heritage Lottery Fund). Dit betekent dat middelen altijd beperkt zijn, en het gevolg is dat veel molens in het Verenigd Koninkrijk in slechte staat van onderhoud verkeren. De National Lottery, die in 1994 van start

ging, heeft ruim zeven miljard pond uitgekeerd aan erfgoedprojecten en een aanzienlijk deel van deze middelen is ten goede gekomen aan molens. Dankzij de steun van de National Lottery, fondsenwerving door particulieren en de inzet van vrijwilligers en groepen die de molen laten draaien, konden er de afgelopen jaren een aantal belangrijke molenreparatieprojecten worden uitgevoerd. Deze variëren van stadsmolens zoals Brixton Windmill in Londen (www.brixtonwindmill.org) en Holgate Windmill, York (www.holgatewindmill.org) tot korenmolens op het platteland zoals Sacrewell Watermill (www.sacrewell.org.uk) en Windmill Hill Mill, Sussex (www.windmillhillwindmill.org).

De financiële middelen volstaan echter alleen voor grotere restauratieprojecten, niet voor het reguliere onderhoud. Daardoor ontstaat een cyclus waarin campagnes voor grote restauratieprogramma's worden gestart en waarbij het vereiste geld uiteindelijk door middel van fondsenwerving uit talloze bronnen bijeen wordt gebracht. De molens worden hersteld, maar vervolgens wordt het reguliere onderhoud niet uitgevoerd. Zo zijn er binnen 20 jaar opnieuw kostbare restauraties aan de molens nodig om de structuur van het gebouw in stand te houden.

De toekomst van talloze belangrijke wind- en watermolens in het Verenigd Koninkrijk is momenteel ongewis: de molens worden niet goed onderhouden vanwege een tekort aan middelen en omdat er steeds minder mensen zijn met de vaardigheden om ze te onderhouden en repareren, vanwege een gebrek aan opleidingsplaatsen bij molenbouwers. Maar hierover later meer.

Op de molen gemalen meel van ambachtelijke molens

Dankzij de toegenomen belangstelling voor op de molen gemalen meel hebben de Britse ambachtelijke molens het de afgelopen twintig jaar goed gedaan. Door de hernieuwde belangstelling voor 'echt brood' – brood dat uitsluitend meel, water, gist en zout bevat – is de vraag naar op de molen gemalen meel enorm toegenomen. Organisaties als de Real Bread Campaign www.sustainweb.org/realbread/ hebben het meel van ambachtelijke molens goed gepromoot, online winkels zoals Bakerybits www.bakerybits.co.uk hebben nieuwe kanalen aangeboden om meel van ambachtelijke molens op de markt te brengen en, na een eerdere neerwaartse trend, zien we in het Verenigd Koninkrijk steeds meer ambachtelijke bakkerijen. Sociale media, in het bijzonder Instagram, bieden bakkers een platform waarop ze hun passie voor echt brood, met name zuurdesembrood, kunnen delen en daardoor is de belangstelling voor traditionele steengemalen meelsoorten toegenomen.

Dus nu is er weer een markt voor meel afkomstig van wind- en watermolens, en onze draaiende korenmolens kunnen daar goed op inspelen. Onze activiteiten hier op Fosters Mill zijn de afgelopen zes jaar met 400% toegenomen en alleen de productiecapaciteit van de molen belet ons om verder uit te breiden. Molengemalen meel kan op verschillende manieren in de markt worden gezet: via directe verkoop, online verkoop/postorder, en handel met lokale winkeliers, restaurants en bakkerijen. Tot op heden lijkt het er niet op dat echt brood minder in trek zal raken. Laten we hopen dat dit nog vele jaren zo blijft, zodat de korenmolens die op commerciële basis kunnen draaien hun essentiële inkomstenbron kunnen behouden.

Het opleiden van ambachtelijke molenaars en molenbouwers

Nu steeds meer molens worden gerestaureerd, wordt de behoefte aan goed opgeleide molenaars ook steeds groter, net als de vraag naar ervaren molenbouwers om de molens te onderhouden. Van oudsher gold in het Verenigd Koninkrijk het traditionele leerlingensysteem, waarbij molenaars en molenbouwers hun eigen leerlingen wierven; door de ervaring die de leerlingen in de loop der tijd opdeden werkten ze zich op tot gezel en uiteindelijk tot meester. Anders dan in

Nederland is er in het Verenigd Koninkrijk nog geen erkend opleidingsprogramma voor molenaars, of dat nu vrijwilligers of professionele molenaars zijn. Daardoor is er geen erkende kwalificatie of erkend opleidingsproces op basis waarvan verzekerd is dat molenaars de juiste opleiding hebben genoten. De Mills Section verzorgt een praktijkcursus meelmalen; onderdeel hiervan is een basisinleiding tot de beginnende van het werken met een wind- of watermolen en het werken met een koppel horizontale molenstenen. Elk jaar zijn er ruim 20 deelnemers.

Soortgelijke problemen zijn er met betrekking tot het bouwen van molens. Tot voor enkele jaren waren er nogal wat grote bedrijven waar het bouwen van molens kon worden geleerd, maar de molenbouwers die er nu nog zijn, hebben meestal hun eigen molen. Er zijn dus minder plaatsen waar leerlingen terecht kunnen. Er komen steeds minder nieuwe molenbouwers bij, terwijl oudere molenbouwers met pensioen gaan. Met hen gaan de vaardigheden die zij weer van hun meester-molenbouwers hebben geleerd, verloren. Voor het molenerfgoed in het Verenigd Koninkrijk is dit een slechte ontwikkeling. Hoewel het Verenigd Koninkrijk nog enkele zeer ervaren, getalenteerde molenbouwers rijk is, heeft de behoefte aan gespecialiseerde vaardigheden ertoe geleid dat molenbouwers uit Nederland gevraagd zijn om leiding te geven aan projecten. De restauratie van de windmolen in Upminster, een van de laatste grote bovenkruiers in het Verenigd Koninkrijk, is hier een goed voorbeeld van. Willem Dijkstra van Bouw Molens & Techniek Bertus Dijkstra voert dit belangrijke restauratieproject uit, met grote reparaties aan het frame, de kap en het opnieuw beplaten van de molen. Willem wordt hierbij geassisteerd door de Britse molenbouwer Paul Kemp.

In dit kader heb ik leiding gegeven aan een project voor het opstarten van een opleidingsprogramma voor molenaars en molenbouwers, aanvankelijk namens de Mills Section en meer recentelijk door het opzetten van een Community Interest Company (CIC), het National Millwrighting Centre CIC, dat de belangen van gemeenschappen behartigt. Ons doel is het opzetten van een opleidingsprogramma voor ambachtelijke molenaars en molenbouwers door middel van leerlingprogramma's om zo een halt toe te roepen aan de teloorgang van deze essentiële vaardigheden die nodig zijn om molens in werking te hebben, te onderhouden en restaureren. Rondom een molen willen we een erfgoedcentrum opzetten dat de primaire inkomstenbron moet worden ter ondersteuning van de opleidingsprogramma's. We hebben al dankbaar gebruik gemaakt van de ondersteuning en het advies van onze molenvrienden in Nederland, en we verheugen ons op het verkennen van de samenwerking met De Hollandsche

Molen, de Nederlandse korenmolenaarsgilden en Nederlandse molenbouwers om onze opleidings- en beheerprogramma's te ontwikkelen. De komende maanden zal er meer informatie over dit project te vinden zijn op www.nationalmillwrightingcentre.org.

Ondanks de uitdagingen op het gebied van financiële en andere middelen zijn dit prachtige tijden voor het molenerfgoed in het Verenigd Koninkrijk. In het hele land zijn er nog steeds toegewijde groepen molenliefhebbers en drijvende krachten die door hun onophoudelijke werk bijdragen aan het behouden, beschermen en in stand houden van onze molens. Voor de molens die koren kunnen malen ziet de toekomst er rooskleurig uit, en als we onze plannen voor opleidingsprogramma's kunnen uitvoeren, kunnen we de toekomst veilig stellen voor de aankomende generaties molenaars en molenbouwers.

Overige zaken en gebeurtenissen over en bij molens

ANDER MOLENNIEUWS

Ida Wierenga watermolenaar in Groningen

Tekst: Ids van der Honing

Foto's: Martijn Coenraads

Op 25 oktober slaagde Ida Wierenga voor het examen watergedreven molens. Molenervaring had Ida al jarenlang op haar poldermolen De Goliath, de meest noordelijke molen van het Nederlandse vasteland. Een interview.

Hoe lang duurde je opleiding tot watermolenaar?

"Door omstandigheden is mijn cursus onderbroken en verlengd tot vier jaar. Normaal staat er anderhalf tot twee jaar voor. Maar dan moet je er wel wat voor doen. Als je al windmolenaar bent kun je met 50 draaiuren volstaan."

Was de afstand een probleem?

"Ik moest zeker twee tot drie keer per maand naar mijn lesmolen in Denekamp. De theorielessen werden centraal gegeven in Oele voor een veertiental cursisten."

Zijn er verschillen tussen de opleidingen voor wind- en watermolenaar? Een windmolenaar hoeft niet te kunnen malen of hout zagen?

"Een watermolenaar leert wel meel malen, houtzagen en olieslaan. Van al deze molens moet de watermolenaar het proces kunnen uitleggen. Er wordt veel gevraagd over maalstenen, kennis van stuwrechten is belangrijk evenals van diverse waterraden en ontwikkeling van turbines."

Net als bij het examen windmolenaar wordt de watermolenaar ook tweemaal geëxamineerd: een toelatings-examen en een landelijk examen. Aan het toelatingsexamen heeft Ida een speciale herinnering. Zij doet examen bij stralend zomerweer. De examinator geeft haar de opdracht te doen of het

vriezend weer is en zij met de molen wil gaan draaien. Ida weigert. De examinator probeert haar te verleiden om toch te gaan draaien. Ida draait zich om en zegt dat ze naar de auto gaat om een winterjas te halen maar draaien gaat ze niet!

Ze wordt teruggeroepen, de examinator zegt dat de kou uit de lucht is en uit het water. Nu gaat Ida malen en ze slaagt in Diepenheim.

De watermolenaar in opleiding ontvangt een 'derde' map van de basiscursus voor vrijwillige molenaars. Hierin vallen vooral de slechte illustraties op; eindeloos herhaalde kopieën vertonen zwarte-witte vlekken tussen de blokken tekst. "Er is een nieuw tekstboek in de maak met betere foto's." Sommige hoofdstukken uit de delen I en II van de basiscursus zijn letterlijk overgenomen, vooral waar het de omschrijving van molenprocessen als malen, zagen en olieslaan betreft.

Op de Wenumse watermolen behaalde Ida haar certificaat watermolenaar maar wat moet ze met zo'n certificaat in de Eemspolder, het platste stuk van Nederland? "Ik vond dat de watermolen een ondergeschoven kind was in de basiscursus. Ik ga ervoor zorgen dat hier ook een waterradmolen komt, let maar op.....", aldus Ida Wierenga.

We feliciteren met haar watermolendiploma en wensen haar succes met deze plannen.

Gedicht in molen De Wetsinger

Bij de heringebruikname van molen De Wetsinger op 19 september 2016 merkte burgemeester Rinus Michels van Winsum op dat een gedicht het enige was dat in deze unieke molen nog ontbrak. Het bestuur van Molenstichting Winsum pakte deze opmer-

king op en ging in op het aanbod van Nane van der Molen, Gronings dichter. Het door hem geschreven gedicht Het Wonder van Klain Wetsen is op de meelzolder aangebracht.

Op 9 november 2018 las Nane het voor in gezelschap van de molenaar en bestuursleden.

Het gedicht is vereeuwigd op een binnenmuur van deze monumentale molen.

Cursus Molengids

Bij voldoende belangstelling zal er in mei/juni 2019 een cursus Molengids worden gehouden. De cursus bestaat uit vijf dagdelen. In de cursus worden mensen opgeleid die als molengids bezoekers veilig kunnen rondleiden en die activiteiten organiseren rondom de molen. Cursisten krijgen informatie over onder andere de geschiedenis van de Groninger molens, de verschillende soorten molens en de werking van met name korenpel- en poldermolens. Daarnaast wordt er geoefend in het houden van een boeiende voordracht voor zowel volwassenen als kinderen, het schrijven van persberichten en het maken van draaiboeken voor het organiseren van activiteiten. De leskist voor de molen (geschikt voor het basisonderwijs) wordt eveneens besproken. De cursus wordt afgesloten met het organiseren van een activiteit op of rondom de molen.

De kosten bedragen € 75,- per persoon.

Aanmelden of meer informatie:

info@erfgoedpartners.nl.

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

Lichten kap molen De David Warffum

Op 19 oktober 2018 werd de kap van molen De David gelicht.

Tekst: Ids van der Honing

Foto: Stijn van Genuchten

Het lichten van de kap van een grote meerkante molen is altijd een groot spektakel. Het komt relatief weinig voor, grofweg alleen bij groot onderhoud.

Bij molen De David wordt elk halfjaar de kap gelicht en eigenlijk alleen voor smeerwerkzaamheden. De David is een kleine molen met een gevlucht van vijf meter, die na restauratie in 2013 is geplaatst op het terrein van Openluchtmuseum Het Hoogeland in Warffum. De molen werd in 1890 gebouwd met het doel zelfzwichting uit te proberen. Dit wieksysteem bleek een succes en werd vervolgens op veel molens toegepast. In 1894 werd het molentje ingericht als zaagmolen. Het achtkant is geplaatst op een vierkante houten onderbouw die een lintzaag bevat.

Door het kleine formaat van de molen is alle smeerwerk in de kap problematisch. Van binnenuit kunnen de kammen van bovenwiel en bonkelaar niet gewassen worden. Ook kruiwerk, hals- en penlager en tap van de koningsspil zijn niet van binnenuit bereikbaar. Hals- en penlager en de taplager hebben alle een koperen leiding voor toevoer van reuzel. Met een vetspuit wordt de reuzel ingeperst via spuitnippels in de buitenzijde van het boventafelement. Ook de kruiring is van buitenaf te smeren. De reuzel is bij kou moeilijke verwerkbaar in de dunne leidingen; het effect van smering is mogelijk beperkt. Het wassen van de kammen in de kap is van binnenuit totaal onmogelijk evenals controle van de vang.

Gelukkig is bij de bouw van de molen rekening gehouden met smeren en controleren in de kap. De kap ligt in feite los op spantring en de roosterhouten. Slechts met een paar houtschroeven is de kap verbonden

**DUNNING
MOLENBOUW**

ONDERHOUD • RESTAURATIE

Provincialeweg 28 • Adorp • 050-3061221

info@dunning-molenbouw.nl

fax: 0598-450013

06-51856323

www.dunning-molenbouw.nl

Wieringa molenbouwadvies

Geert Reindersstraat 20 • 9951 CC Winsum

T (0595) 44 31 92 • M 06 55 80 85 93

info@wieringamolenbouwadvies.nl

www.wieringamolenbouwadvies.nl

Koning
Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

DISCUS
UW HUISDIEREN SPECIAALZAAK
Ekkelkamp

- * Tropische vissen, aquariums en benodigdheden
- * Hengelsport en benodigdheden
- * Vogels, vissen en knaagdieren
- * Hondensport, dierbenodigdheden
- * Dierverzorging en -apotheek
- * Paarden- en veevoerders
- * Klompen en laarzen

Fa. Ekkelkamp
Rijksstraatweg 135 Haren
tel. 050-535 02 15

met de rest van de molen. Op de vorstplank is een schroefoog bevestigd waaraan de kap kan worden opgehesen. Het hijsen gaat als volgt. Krui- en bezetketting houden de staart op zijn plaats, aan het ene eind van de binnenroede wordt met een lijmtang een hoekijzer met katrol bevestigd en nadat het wiekenkruis met de hand een halve slag gedraaid is, wordt op het andere eind van dezelfde roede een handlier bevestigd. Aan een stevig koord wordt de kap gelicht en na een kwartslag draaien van het gevluht weer neergelaten op de stelling. Bovenas, bovenwiel met vang, hals- en penlager en kruiwerk zijn nu zichtbaar. Controle van de gehele bovenste overbrenging en vooral smering van de kammen is nu mogelijk. Terugzetten van de kap gaat in omgekeerde volgorde waarbij voorzichtigheid is geboden om de kap goed over de regenschijf en de loodkragen te plaatsen.

Het gewicht van de kap is circa veertig kilogram en met hulp van de handlier goed te hanteren.

Drie personen kunnen het lichten van de kap, controle, kammen wassen en terugplaatsen in ruim twee uur voltooien. Dat is aanmerkelijk vlotter dan bij een grote molen maar bij Molen De David moet dit wel tweemaal per jaar gebeuren.

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Van de poldermolen in **de Groote Polder (111) te Slochteren** was al enige tijd bekend dat na plaatsing van de nieuwe gevluhten – twee in een paar jaar tijd – de halssteen was verzakt. De beet van de kammen was daardoor vrij diep, maar we besloten het nog even aan te zien. De grote droogte deze zomer deed het ook geen goed. Omdat hij laag hing is deze zomer ook de vang verstoken. Daarna kon de vang niet zo worden afgesteld dat hij niet meer aanliep. Dus is de molenmaker er bij gehaald. Dunning heeft het keurig hersteld. Het bleek dat de halssteen niet recht stond, verder inderdaad was verzakt en dat hij ook wat naar de weerstijkant was verschoven. Dat is nu weer in orde en de molen loopt weer als vanouds makkelijk aan en niet meer warm. De molenaar is zeer tevreden. Dat werd nog beter toen begin november de rietdekker ook langs kwam voor een schoonmaakbeurt. Mos en ander ongerief is verwijderd en de molen staat er nu weer netjes bij. In de komende

tijd zal nog een aantal extra veiligheidsmaatregelen worden getroffen. Ook is het de bedoeling de oude elektrische installatie te vervangen. De mijnbouwschade leidde hier ook tot noodzaak tot herstel van de veldmuren. Ook is hier de maalgang hersteld, waarvan het metselwerk slecht was.

Poldermolen De Ruiten (113) te Slochteren heeft een nieuwe binnenroe gekregen. De oude was versleten. Verder zijn er vier nieuwe zeilen van Koning molenzeilen Leeuwarden aangeleverd en voorgehangen. De bovenas is weer enigszins opgetempeld, die was wat verzakt. De trekstangen door de koppen van de voeghouten zijn weer aangespannen. Verder is gedurig klein onderhoud gedaan en ook hier is het tijd voor een elektrische installatie, die er tot nu toe niet in zat.

Korenmolen Entreprise (098A) te Kolham kon een tijdje niet draaien door ingedroogde wiggen. Nu is dat allemaal weer keurig hersteld door Molema, die ook gelijk de lier heeft aangepast, zodat het kruien nu wat vlotter gaat.

De koren- en pelmolen **Noordstar (083) te Noordbroek** is geschilderd en staat er nu weer fris bij.

Ook bij poldermolen **De Noordermolen (082) te Noordbroek** is geschilderd door Reisiger en daar wordt binnenkort een nieuwe lange schoor geplaatst.

Poldermolen Westerse molen (093) te Nieuw-Scheemda wacht op restauratie, de middelen worden inmiddels gezocht.

Ook op korenmolen **Stel's meulen (097) te Harkstede** en op korenmolen **De Windlust Overschild (022)** is geschilderd. In poldermolen **Fraeylemamolen (109) te Slochteren** is het kruirad deels vernieuwd.

TEKST: MASCHA AALBERS

FOTO'S: ELMER SPAARGAREN

Museale molenvondst

Noordelijk Scheepvaartmuseum Groningen

Molens aan het water

Wie de vaste opstelling van de collectie van het Noordelijk Scheepvaartmuseum in Groningen bezoekt, komt in het Gotisch Huis een bijzondere maquette tegen. Op een klein oppervlak van 80 bij 28 centimeter staan twee molens gelegen aan het water. De molens staan beide op een schuur met daarnaast nog enkele gebouwen. In het water ligt een tjalk en een klein bootje. De linker molen is door de aanwezige planken en balken onmiskenbaar een houtzaagmolen. Welke molens zijn in deze maquette uitgebeeld? En bestaan ze nog?

Een oude prentbriefkaart uit de collectie van de Beeldbank Groningen en de Vereniging De Hollandse Molen vertelt meer. Op de afbeelding is het Hoendiep in Groningen te zien. Op de voorgrond staat een achtkantige stellingmolen op een witte schuur. Ernaast staan een wit huis en verschillende andere gebouwen. In het water liggen schepen en op de achtergrond is een tweede molen te zien.

Het Hoendiep vormde sinds de 17^e eeuw een belangrijke vaarverbinding tussen de stad en het westelijke deel van de provincie Groningen en Friesland. Zoals bij de meeste waterwegen rondom de stad werden ook hier – ten zuiden van het Hoendiep - aan het einde van de 18^e en begin van de 19^e eeuw enkele molens geplaatst als voorlopers van de latere industriële ontwikkeling op dit terrein.

Zo werd in 1794 oliemolen De Hoop met bijbehorend pakhuis gebouwd, een achtkante bovenkruier met zwichtstelling. In de molen werd uit kool- en lijnzaad olie geslagen om er raap- en lijnkoeken en raap- en lijnolie van te fabriceren. De molen bevond zich toen buiten de stad, ongeveer 125 meter ten zuidwesten van de Hoendiepsbrug (Admiraal de Ruyterlaan).

In 1837 werd een eind verderop tussen de huidige Abel Tasmanbrug en de Admiraal de Ruyterlaan een tweede molen gebouwd: De Bok. Bij de bouw werd gebruik gemaakt van de afgebroken zaagmolen De Bock uit Dokkum, vernoemd naar eigenaar Frederik Harmens de Bock. Deze stellingmolen, eveneens een achtkante bovenkruier, stond op een witgeschilderde schuur. Ernaast gelegen was de witte molenaarswoning.

Door de uitvinding van de houtzaagmolen aan het einde van de 16^e eeuw kon hout veel sneller dan daarvoor gezaagd worden. De scheepsbouw raakte daardoor in het Westen van Nederland in een stroomversnelling. Zaagmolen De Bok is gebouwd in een

latere periode toen ook de scheepsbouw in Noord-Nederland floreerde (1780-1858) en stellingmolens met zaagschuren in het landschap verschenen.

In de maquette van het Noordelijk Scheepvaartmuseum is de bedrijvigheid van de houtzaagmolen goed uitgebeeld. Tussen de molens zijn twee uitsparingen in het water te zien. In deze balkengaten (in Noord-Nederland 'balkgat' genoemd) bewaarde een houtzaagmolen haar voorraad boomstammen totdat deze verwerkt konden worden. Hout werd vroeger langdurig 'gewaterd' in een ondiepe watergang en daarna gedroogd, zodat het, eenmaal gezaagd, niet zou gaan werken. De verbreding van het Hoendiep, ten oosten van waar de olieslagerij De Hoop stond, is een restant van een dergelijk 'balkgat'.

De Bok was in de 19^e eeuw eigendom van de firma Doornbos & Vos en sinds 1892 de firma Schrage en Van der Goot. Toen vanaf 1897 de zagerij met stoomkracht werd gedreven, werd de molen met uitzondering van het onderstuk door molenmaker Lucas Rein(d)s gedemonteerd en in Coevorden weer als korenmolen opgebouwd. Daar heeft de molen nog jaren dienst gedaan, totdat in 1945 de wieken werden stilgezet. Het verval ging toen snel en in 1958 is de molen uiteindelijk gesloopt. Het onderstuk met de schuur heeft nog tot 1938 aan het Hoendiep in Groningen gestaan en is toen afgebroken.

Oliemolen De Hoop was in de 19^e eeuw eveneens eigendom van de firma Doornbos & Vos, sinds 1876 van Jan Themmen Vos en sinds 1891 de firma A.N. Smit. In 1880 ging de olieslagerij over op stoom met als

MOLENSTEENMAKERIJ

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.

Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.

Restauratie van stenen en maalstoelen.

Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.

Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland

Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86

E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkookmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

Donderdag en vrijdag 10.00-17.00 uur

Zaterdag 10.00-16.00 uur

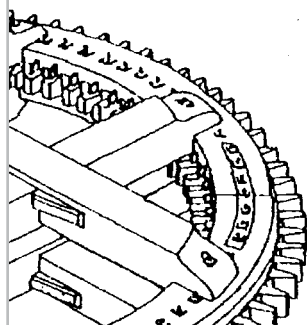
Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

Aannemers-Restauratie & Molenmakersbedrijf **Molema** V.O.F.

Provincialeweg 4a, 9677 TW Heiligerlee. +0031(0)597 - 591660
info@molemavof.nl www.molemavof.nl

Het Groninger Landschap

Steun de molens van Het Groninger Landschap
Word Donateur

www.groningerlandschap.nl of bel: 050 - 313 59 01

resultaat dat de windmolen haar functie verloor en werd onttakeld in 1889. Het westelijke deel van het oude pakhuis werd in 1908 verbouwd tot woonhuis. Het achtkant brandde af op 14 november 1913. Opmerkelijk is dat de molens in de maquette veel dichter bij elkaar zijn geplaatst dan dat ze in werkelijkheid stonden. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat ze in de 19^e eeuw lange tijd dezelfde eigenaar, de firma Doornbos & Vos hebben gehad.

De maquette van de twee verdwenen Groninger molens is in 1990 geschonken aan het Noordelijk Scheepvaartmuseum door een familie uit Den Haag. Uit correspondentie tussen de familie en de toenmalige Gemeentearchivaris W.K. van der Veen, die in het bezit is van het museum, blijkt dat de familie de maquette in 1989 uit een erfenis heeft verkregen. Oorspronkelijk stond de maquette in het kantoor van de graanhandelaar A. Hofkamp die op de Hoge of Lage der A een pakhuis zou hebben gehad. Na 1908 is de maquette via Enschede in Den Haag terechtgekomen.

De precieze datering van de maquette is niet bekend, waarschijnlijk tweede helft 19^e eeuw, en de vraag is dan ook of ze gemaakt is toen de molens nog volop in bedrijf waren of wellicht later als een herinnering of

eerbetoon. In ieder geval toont het hoe belangrijk deze verdwenen molens geweest zijn voor de ontwikkeling van de eerste industrie aan de rand van de stad. Een betere plek dan in de historische panden van het Noordelijk Scheepvaartmuseum, aan de A in Groningen, is voor deze maquette niet te bedenken.

Mascha Aalbers is medewerker collectie van het Noordelijk Scheepvaartmuseum

Geraadpleegde bronnen

Allemolens.nl, Ten Bruggencate-nr. 04425 W (De Bok) en Ten Bruggencate-nr. 04425 X (De Hoop)
Molendatabase Verdwenen Molens (www.molendatabase.org), databasenr. 1114 (De Bok) en 11977 (De Hoop)
Henk Blaauw en Herman Visser, *Molens in Drente in oude ansichten*, 1976
B. van der Veen Czn 'De windmolens in de gemeente Groningen', uit: *Groningsche Volksalmanak 1931*, p. 136-178
Bestemmingsplan Van Heemskerckstraat van de Gemeente Groningen, 2013

GRONINGER MOLENWERELD

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Pilot Workshop Van Wind naar Motor

Eén van de doelstellingen van de MSMOG is, haar molens als cultureel erfgoed onder de aandacht van de bevolking te brengen. Dit kan op diverse manieren waaronder het creëren van wandelingen rond de molens, aanleggen van fietsroutes, houden van presentaties en een goede PR-campagne. Bij de molen Windlust in Overschild staat een Motorhuisje dat, uniek in zijn soort, in 2018 eerst tot een gemeentelijk monument en vervolgens tot een landelijk monument is gepromoveerd. Om dit monument te kunnen restaureren en een authentieke Bronsmotor terug te kunnen plaatsen is subsidie nodig, waarbij aan de subsidievoorwaarden een bepaalde vorm van educatie gekoppeld is. Hiervoor is een (pilot)workshop opgezet die personen actief laat participeren in wat nodig is om een molen te laten draaien, een vragenspel en herkenning van granen/zaden en oliën.

De bedoeling is dat een groep van ongeveer zestien personen in dorpshuis De Pompel eerst uitleg krijgt over de MSMOG en vervolgens verdeeld wordt in twee groepen. De ene groep bezoekt de molen, krijgt uitleg over de werking ervan inclusief het gebruik van de motor, terwijl de andere groep in De Pompel een vragenspel speelt en een quiz gaat uitvoeren. Vervolgens worden de groepen na ongeveer een uur gewisseld. Op deze manier hopen wij in dit specifiek geval de geschiedenis, kennis en werking van de molen Windlust met zijn Motorhuisje onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Deze workshop is in de nabije toekomst dan ook geschikt voor groepen zoals donateurs, verenigingen, clubs, bedrijfsuitjes, familieuitjes, et cetera. Ook andere molens van de MSMOG lenen zich wat locatie betreft uitstekend voor het opzetten van een workshop, waarschijnlijk in een iets andere vorm.

Internationale studenten van de Rijksuniversiteit Groningen brengen een bezoek aan de molen in Harkstede

Op de dag dat in Groningen Bommen Berend werd gevierd (28 augustus) bezochten 45 internationale bachelor- en master studenten van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) Harkstede om kennis te maken met het lokale culturele erfgoed en met Cosis, een stichting die zich inzet voor mensen met verstandelijke en/of psychische beperkingen. Doel van dit bezoek was internationale studenten niet alleen kennis te laten maken met de stad Groningen, maar ook met bezienswaardigheden op het platteland en dan vooral het cultureel erfgoed om vervolgens die ervaringen, na terugkeer in eigen land, te delen.

Sinds een groot aantal jaren is het mogelijk overal ter wereld te studeren met wederzijdse erkenning van een diploma. Om dit te faciliteren en te stimuleren is indertijd het internationale Erasmus Student Network (ESN) opgericht, dat een Groningse tak heeft en nauw is gelieerd aan de RUG.

Op initiatief van de Molenstichting Midden- en Oost- Groningen (MSMOG) en in nauwe samenwerking met ESN, enige mensen van het Rondje Harkstede en van Cosis is een programma opgesteld voor bezoeken aan enkele culturele historische locaties en aan Cosis, dat gevestigd is bij het 'hertenkamp' te Harkstede.

Het gezelschap kwam met zes ESN-begeleiders op de fiets vanuit Groningen. Sommige studenten hadden tien jaar geleden voor het laatst gefietst terwijl anderen een beetje fietservaring hadden. Fietsen was dus een hele belevenis. Na aankomst in de Graankorrel werd de groep, na enige inleidende woorden door de voorzitter van de MSMOG, in vier groepen van 12-13 personen verdeeld. Vervolgens werden in een rotatieschema de historische monumentale kerk, Stel's Meulen, (eigendom van de MSMOG), de historische

begraafplaats te Scharmer, en Cosis bezocht. Op alle bezochte plaatsen vond uitleg in het Engels plaats. De middag werd in de Graan-korrel afgesloten. Dit pilotbezoek werd, zowel door studenten als organisatie, als zeer positief ervaren. Afgesproken is dat een vervolg zal plaatsvinden. Sommige studenten informeerden zelfs naar de reguliere openingstijden van het cultureel erfgoed om nog eens op individuele basis terug te keren.

Mutaties in het aantal vrijwilligers en jubilea

Het MSMOG-bestuur is zeer verheugd met de uitbreiding van het aantal molenvrienden, molengidsen en potentiële molenaars. Sommige vrijwilligers fungeren zelfs als molengids en als molenvriend. De laatste categorie werkt vaak op projectmatige basis, terwijl een molengids vaak een molenaar ondersteunt en voorlichting geeft.

Molenvrienden

Fred Nieborg en Tim Smit (wil te zijner tijd ook in opleiding tot molenaar).

Molengids

Lo Meijerhof, Annet Brinkgreve, Esmeralda Smith, Janneke Hetebrij, Taeke Overdijk, Johan Koster en Harry Smit.

Molenaars in opleiding

Mischa Habermehl, Leo Huizer, Bertus Hoetjer, Stijn Groenewold en Jacco de Maat.

Helaas zijn niet alle veranderingen positief. Als MSMOG moesten we afscheid nemen van Frits Feddema (molenvriend), Menzo Huiniga (molengids) en molenaar Roelof Beugel (zie bericht hieronder). Gedurende 2018 mochten drie molens hun 12,5 jarig jubileum als molenaar vieren, namelijk Henk Helmantel, Lex van der Gaag en Henk Klöpping. Verder heeft Grieto de Vries (molenaar en bestuurslid) zijn 25-jarig jubileum gehad. De MSMOG is daarnaast druk doende met het oprichten van een Activiteiten Commissie. Naast de reeds bestaande Technische Commissie en Commissie Communicatie en

Financiën is dit voorlopig de laatste commissie voortvloeiend uit het beleidsplan.

Afscheid molenaar Roelof Beugel

In verband met zijn verhuizing naar Drenthe, besloot Roelof Beugel te stoppen als molenaar van de Fraeylemamolen in Slochteren. In 1998 deed Beugel met goed gevolg examen en was sindsdien volop actief voor eerst de Slochter Molenstichting (SMS) en later de MSMOG. Zo was hij betrokken bij de Activiteitencommissie, die was ingesteld in het kader van '2007 Het jaar van de molen'. De commissie organiseerde tal van activiteiten rond de vijf molens. In december van dat molenjaar zag het eerste nummer van het SMS-je, de vernieuwde uitgave van de eerdere nieuwsbrief, het levenslicht, waaraan Roelof Beugel veel tijd besteedde. Ook was hij betrokken bij het 'Creatief Evenement 2010'. Bij drie Slochter molens stonden die hele zomer drie grote fotopanelen opgesteld, werd er een Literair Podium georganiseerd en werd er uiteindelijk het prachtige boek 'Droge voeten Dreuge vouten' uitgegeven, dat ondermeer zijn weg vond naar alle donateurs. Samenwerking met de Fraeylemaborg resulteerde in een viertal wandelingen van de Fraeylemaborg naar de Fraeylemamolen. Een ander wapenfeit van deze vertrekkende molenaar is de werving van nieuwe donateurs. Het kleine en vrijwel 'ingeslapen' bestand van donateurs werd compleet nieuw leven ingeblazen, waardoor het bestand in een paar jaar tot rond de 250 groeide en de inkomsten voor de stichting navenant!

